

EVA LUNDGREN

Att uppenbara det dolda

Får sammanhanget mellan metod och etik konsekvenser för vilken sorts kunskapsutveckling vi bedriver eller vill bedriva? Ja, svarar Eva Lundgren i denna metodteoretiska artikel. Allra tydligast avtecknar sig sammanhanget när det dolda könet uppenbaras både i "objektet" (materialet) och på "subjekts"-planet (forskaren).

Från början av 1980-talet och fram till idag har jag gått in i omfattande intervjuprocesser med fyra grupper av misshandlade kvinnor - och efterhand också med deras makar och exmakar, männen som misshandlat dem. Att arbeta mitt i våldets verklighet ger ingen vila på Akademiens lagrar, om nu någon trodde det. Att välja bort att bli en riktig "kvinna i karriären" är ett relativt bagatellartat problem jämfört med den personliga och ämnesmässiga påfrestning det är att inlära sanningar om könets liv och om vetenskapen visar sig vara fallfärdiga.

Den norske sociologen Sigurd Skirbekk formulerade 1986 en skarp kritik av min misshandelsforskning. Den publicerades i tidskriften *Kirke og kultur* under titeln *Voldsforskning og vitenskapelighet* och var först och främst riktad mot min pilotstudie *Intill döden skiller. 22 intervjuer om vold mot kvinnor i kristelige miljøer*.¹ Jag ombads att bemöta kritiken, antog utmaningen och skrev artikeln *Privatvold - forskning og etikk*. För många tedde sig oenigheten mellan Skirbekk och mig som en polemik mellan två forskare på total kollisionskurs. På några års avstånd vill jag använda debatten mellan Skirbekk och mig som en röd tråd, när jag dryftar temat: relationen mellan metod, etik och vilken sorts kunskap vi forskare är intresserade av att utveckla. Oundvikligen tematisera då också forskningsprocessens sammantvinnande av ämnesmässiga och personliga band, som går tvärs igenom forskaren själv.² För att strukturera det hela ställer jag tre frågor som jag tror är relevanta även utanför den här konkreta debatten:

I. Rör det sig om en ämnesmässig diskussion mellan representanter för två olika ämnesstraditioner, en samhällsvetenskaplig och en humanistisk, i en "goddag-yxskäft"-dialog?

II. Kan man se debatten som ett uttryck för kampen om vetenskapligheten mellan mainstream/malestream-forskning och en ännu inte etablerad feministisk forskning?

III. Kan vetenskaplig verksamhet, inklusive vår debatt, ses som en integrerad del av det sociala livets (bekönade) kontexter?

Vägval för forskningen

Bland annat för att Skirbekks kritik tydliggör avgörande vägval för forskningen på ett känsligt område, ett område som dessutom är förknipat med starka politiska intressen, är hans kritik principiellt viktig. Redan i den kritiserade studiens titel är det helt klart formulerat (jfr ovan) att det rör sig om en intervjuundersökning av kristet legitimerad misshandel baserad på intervjuer med 22 kvinnor. Ändå förutsätter Skirbekk att han skall ta ställning till en undersökning om våldets utbredning i kristna miljöer. Utifrån den förutsättningen ställer han representativitetskrav på materialet och då står jag mig naturligtvis slätt med mitt strategiska informanturval. Underförstått är Skirbekk intresserad av förklaringar till varför våld i parförhållanden bryter ut, och han vill explicit diskutera kausalförklaringar på strukturnivå. Han skiljer här mellan rimliga och orimliga förklaringar till våldet. För Skirbekk är en förklaringstyp som "sexism" orimlig. Det är han själv som för fram den, men han tycks läsa in den i min undersökning. En förklaring som "social strukturell stress" kan däremot räknas som en rimlig förklaring till våld i parförhållanden. Skirbekk motiverar detta med att åberopa två studier av manliga forskare från en litteraturlista på två-tre tusen referenser i *Sociologica Acta*, dit han för övrigt också generellt hänvisar. I sin koncentration på rimliga strukturella förklaringar inser inte Skirbekk poängen i att studera våld som en process, med den -skrämmande- förskjutning av verklighetsuppfattning och anpassning till våldsvärkligheten som -äger rum över tid, genom våldets

normaliserings - och internaliseringsprocess. En målsättning med min studie är just att anlägga ett förståelseperspektiv på misshandel som en process.

Eftersom det handlar om en individorienterad pilotundersökning med 22 kvinnor har jag överhuvudtaget inte berört möjliga orsaksförklaringar på strukturnivå, och självfallet har min undersökning inte heller att göra med statistiskt signifikanta resultat i stora befolkningsgrupper på basis av representativa urval. De "förklaringar" jag beskriver är de orsaksförklaringar och förklaringar på vidmakthållande av våldet som ligger i själva materialet, dvs. i de förklaringar som de kvinnliga informanterna och därigenom indirekt deras partner ger. Jag gör alltså i den här undersökningen de våldsförklaringar explicita, som faktiskt använts som del av våldprocessen. Eftersom detta är en pilotstudie, gäller det att förstå och beskriva informanternas eget perspektiv och egen logik. Med andra ord försöker jag göra beskrivningar som tillvaratar informantens syn, och bland annat av det skälet använder jag inte något utvecklat analyspråk i den tematiska analys jag gör då. Skirbekk tycks blanda samman min analys eller mitt forskarperspektiv med informantens perspektiv, ett perspektiv som han själv - från sitt (fågel)perspektiv - karaktäriserar som en orimlig "sexism"- förklaring.

Under arbetet med sexualiserat våld har jag varit tvungen att göra mig kvitt alla föreställningar om vad som är "rimligt" och "orimligt". Om jag skulle böja en undersökning med att spekulera i orsaker till att våld utbryter, vore det synnerligen olyckligt att genast inskränka synfältet genom att dra en tämligen godtycklig gräns mellan rimliga och orimliga förklaringar. Eller är den här skiljelinjen mellan giltiga och ogiltiga, relevanta och irrelevanta förklaringar kanske inte alls godtycklig? Om man redan från början utesluter vissa förklaringar, löper man inte då risken att lägga sina egna ideologiska villkor eller t.o.m. fördomar på materialet? Kan det finnas ideologiska grunder till att "sexism" från början stämplas som orimlig förklaring till våld? En av Skirbekks slutsatser är för övrigt att min undersökning är ett exempel på ideologiskt snedvriden forskning.

Skirbekk har inte bara invändningar mot valet av material och analysgrepp; han kritiserar mig också metodiskt för bristande kontrollerbarhet. Det är en brist hos min undersökning att jag inte har använt det Skirbekk

kallar strängt verifierbara metoder. Det borde ha varit fler än jag som intervjuade kvinnorna, och jag borde ha kontrollerat deras trovärdighet genom att göra en ytterligare intervju med dem och intervjua maken och andra personer i kvinnans närmiljö.

Med den metod jag har tillämpat är Skirbekk och andra i hög grad hänvisade till att lita på mitt omdöme och på att ärlighet är en viktig forskningsetisk norm för mig. Som bekant är vi särskilt inom humanvetenskaplig forskning beroende av vad forskaren själv uppger om sin metod och vilka överväganden han gjort under resans gång. Skirbekk saknar förtroende både för mig som forskarsubjekt och för undersökningsobjektet, de misshandlade kvinnorna. Den metod han utgår från skall söja för verifierbarhet och intersubjektivitet genom att lägga vikt vid en rad yttre, tekniska förhållanden, är hämtad från andra forskningsfält och - menar jag - olämplig för att vinna baskunskap om ett så känsligt och sårbart område som misshandel i en intim privatlivsrelation.

Forskningsidealet föreskriver en norm om intersubjektiv verifierbarhet och kontrollerbarhet både inom samhällsvetenskap och humaniora. Låt oss förutsätta att detta är ett riktigt ideal. Inom humanvetenskaperna (som i huvudsak använder sig av skriftliga källor som primärmaterial) är det emellertid problematiskt att ha intersubjektivitet som operationellt kriterium. Vanligtvis uttrycker en humanistisk forskare villkoren för den i sin beskrivning av den metodiska väg hon har tillryggalagt och de överväganden hon gjort för att nå det vetenskapliga resultatet. Forskaren skall så ärligt och öppet som möjligt redogöra för de förhållanden hon tagit hänsyn till och de argument hon har. Inom humaniora blir därför ärlighet en avgörande forskningsetisk norm. Läsaren är här speciellt beroende av forskarens uppriktiga redogörelse för metodisk väg och värderingar under arbetets gång. Det betyder att utgångspunkten för den intersubjektiva prövningen är forskarens intentionalitet; vi är tvungna att grunda vår värdering på det forskaren själv säger om forskningsprocessen, vi får tro henne på hennes ord.

Det gör inte Skirbekk. Eller också låter han fel person bära hundhuvudet och använder mig som måltavla för att angripa humanioras problem med verifierbarhet och intersubjektivitet? Jag håller med Skirbekk om att den beskrivna humanvetenskapliga positionen är långtifrån oproblematiserad, vilket inte minst nyare kritisk

hermeneutik har visat. Men de problem den ställer drabbar knappast humaniora mer än samhällsvetenskaperna. Det tidiga hermeneutiska traditionen till och med Gadamer förutsatte att både avsändare och mottagare hade en uppriktig och ärlig inställning som grund för sin tolkningskonst (och därmed för den intersubjektiva prövningen). Och det gör väl de flesta samhällsvetenskaper fortfarande? Hur skall vi annars förstå odlandet av den naiva texttolkningstradition? Men den nyare, kritiska hermeneutiken har en helt annan blick för andra, även omedvetna dimensioner. Förträning, illusion, dold sanning, falskt medvetande och kontext är nyckelorden här. Det innebär att läsaren eller den som vill upprepa studien inte utan vidare kan bygga på vad forskaren själv uppger om metoden, om vilka förhållanden som påverkat och vad som principiellt inte skall ha påverkat forskningsresultatet. Även där forskaren försöker att ge en så fyllig beskrivning som möjligt av processen, måste en kritisk granskning ta hänsyn till att självdeklarationen kan vara missvisande, till exempel att könsdimensionen inverkat på ett sätt som man inte varit medveten om. Detta har få forskare tagit konsekvenserna av. Förordet till en vetenskaplig publikation innehåller exempelvis sällan formuleringar som "Mitt forskarkön har påverkat mina metodiska prioriteringar, mina kategorier och begrepp på ett genomgripande sätt utan att jag i detalj är i stånd att redogöra för denna könsskevhet. I övrigt vill jag tacka min fadersfigur, professor NN, för...." osv..

Förvisso har nyare hermeneutik problematiserat intersubjektivitetens villkor, men det har gjorts på ett helt könsblint sätt. Bristen på könsmedveten självdeklaration, som illustrerades i förordet ovan, är emellertid knappast begränsad till hermeneutiken. Hur är det med samhällsvetenskapernas insatser här? Och i övrigt i fråga om att problematisera förutsättningarna för intersubjektiviteten? Till exempel samhällsvetenskapens generella tendens att begränsa den intersubjektiva prövningen till ytliga och tekniska sidor i det vetenskapliga arbetet.

Kan man tolka den skisserade diskussionen mellan Skirbekk och mig som uttryck för att representanter för två olika ämnestraditioner lätt ryker ihop och har svårigheter att kommunicera? Här handlar det om forskare från en samhällsvetenskaplig - i detta fall en kvantitativ-sociologisk tradition - och en humanvetenskaplig- i detta fall en hermeneutiskt oriente-

rad religionsvetenskaplig tradition. Och då tror jag att svaret är ja. I alla fall delvis ja. Frågan är emellertid om polemiken också - eventuellt mer fruktbart - kan tolkas som exempel på feministisk forskning på kollisionkurs med mainstream/malestream-forskning?

Nära samband mellan metod och etik

Med utgångspunkt i den metodiska ansats jag har utvecklat i mina misshandelsundersökningar redogör jag först för arbetet med kvinnorna därefter för arbetet med männen. På basis av detta diskuterar jag mer direkt tematiskt förhållandet mellan metod, etik och kunskapsutveckling.

Varje enskild informant genomgår en relativt lång kontaktfas, där personligt stöd och personlig uppföljning från min sida är helt avgörande. Det ligger här en viktig poäng i ömsesidigheten. En slagen, deprimerad, rädd eller bitter kvinna lägger inte fram sin historia för vem som helst. Hon har krav på att känna den som ställer frågan. Även intervjuaren måste redovisa vem hon är, våga vara öppen och ärlig - också på områden som är svåra och ömtåliga för henne själv. Redan i kontaktfasen i den första undersökningen skaffade jag mig en grundinställning till misshandel, som kom att få stor betydelse både för det sätt jag sedan gjorde intervjuerna på och för själva resultaten. Från forskarens sida innebär kontaktfasen en stor insats i form av tid och tålmod - utan någon garanti för resultatet. Långt fram i den tidskrävande processen kan informanten våga att ställa upp för en intervju, eller också kan jag efterhand som jag bättre lär känna den enskilda kvinnan, finna det riktigt att föreslå att hon inte skall vara med i undersökningen. Det slutliga informanturvalet är därför resultatet av en lång och komplicerad process.

Att låta sig intervjuas om hur det är att bli misshandlad av den som säger att han älskar en innebär att utlämna sig in på bara skinnet - en gång, många gånger. Informanten ger en annan människa insyn i sin största förödmjukelse och smärta; något mer sårbart och intimt kan svårligen tänkas - fjärran från exempelvis intervjusituationen vid en väljarundersökning. Detta har gjort mig allt mer medveten om vilket stort förtroende kvinnorna visar mig och vilket ansvar jag får mig pålagt under samtalen. Bara det att hon blir intervjuad brukar vanligtvis ha betydelse även på våldsprocessen. Därför blir det viktigt att räkna med det som händer efter intervjuerna, i tankar, känslor och handlingar och i relation till mannen. Jag har tagit på mig

ett stort uppföljningsansvar med sikte på förändring av situationen för kvinnorna.

Det finns alltså klara **etiska** sidor i forskningen om sexualiserat våld. Men även de **metodiska** sidorna är viktiga. I kontakten och intervjuerna ligger en upplevelse av respekt, närhet och sympati mellan intervjuare och intervjuad. Detta river eventuella informationsbarriärer och ger båda parter styrka i den vidare bearbetningen av ett tungt och plågsamt material. De metodiska riktlinjer Skirbekk antyder - en opersonlig, dubbelcheckande intervjuteknik baserad på en experimentell, kontrollerande och systematiskt mistänksam hållning, är knappast de mest lämpliga att ge kunskap om sexualiserat våld. Vem vill eller kan i en sådan situation utlämna sig så totalt? I det perspektivet är det lättare att förstå att mainstreamsamhällsforskningen så länge undgick att stöta på fenomenet. Metoderna har rimligen varit mindre lämpade att fånga denna verklighet.

Dialogorientering blir en följd av undersökningens förhistoria och syfte. Temana utvecklar sig gradvis som led i en "hermeneutisk cirkel", där helhetsförståelse och - i detta fall - individförståelse hänger ihop. Syftet är att få fram en kunskap som informanterna i en mening besitter, men som ändå är delvis dold både för mig och för dem själva. Dialogen är nödvändig för den språkliga och sakliga läroprocessen som båda parter är involverade i, och är nödvändig för att synliggöra dolda sammanhang för såväl forskaren som informanten. Naturligtvis är även icke-verbala uttryck bärare av viktig kunskap. Jag är uppmärksam på kroppsspråk och andra omedvetna och eventuellt ofrivilliga signaler för att få informanterna att uttrycka sig i medveten och explicit - alltså verbal och senare skriftlig form. I den vidare analysen tolkar jag således aldrig kroppsspråk som inte är verbalt förmedlat, utan använder alltså "bara" den text vi utvecklat genom verbal kommunikation. En sådan linje är en följd av respekten för informantens integritet; hon är inte "bara" en text utan en levande kvinna jag har lärt känna ansikte mot ansikte, konkret och fysiskt. Men den är också en följd av erfarenheten att dold kunskap måste utvecklas genom en ömsesidig läroprocess baserad på en så explicit språklig kommunikation som möjligt.

Detta kan vi jämföra med större frågeformulärsundersökningar, där svaren ingår i tolkningssammanhang som de intervjuade inte har någon överblick över. Genom en kombina-

tion av frågor skall forskaren kunna gillra "fällor" och locka ur den intervjuade möjliga inkonsekvenser och därmed "avslöja" hennes självmotsägelser. Utifrån detta kan forskaren sedan dra slutsatser som kanske skulle överraska eller kränka den intervjuade om hon fick veta hur det gått till. Denna typ av metodisk "manipulering", som präglar många mainstream-samhällsvetenskapliga undersökningar, försöker jag undvika genom att just framhäva det kvalitativa och interaktiva dialogperspektivet. Med en sådan metodisk ansats blir det lättare för informanter att acceptera att mitt analytiska perspektiv i den vidare bearbetningen av materialet inte nödvändigtvis sammanfaller med hennes egen syn. Å andra sidan brukar den fortsatta analysen i praktiken ligga i förlängningen av och ofta mycket nära informantens "självdeklaration" eller egna tolkning av texten. Just för att båda parter genom det dialogiska samtalet förmår gräva så djupt i smärtsamma och komplicerade erfarenheter, och för att texten är resultatet av en lång, närgången och krävande dialogisk process med en väl förberedd och grundlig intervjufras, får jag för det mesta näktat ärliga och djuplodande svar. Likaså kan vi i förlängningen finna goda analysredskap för att få materialet att tala, ge det spänst och lyft. Såttillvida smälter forskar- och informantperspektiv gärna samman.⁴

Den metodiska ansats jag har försökt att utveckla liknar det vetenskapsfilosofen Gunnar Skirbekk (sociologen Sigurds bror) kallar "horisontsammanmältning": "Den sorts brist på "fantasi" som innebär att man liksom är fastlåst i sitt eget snäva perspektiv utan att förstå särskilt mycket av hur de har det som man på olika sätt har med att göra, och denna förenklade förståelse av andra innebär också en förenklad självförståelse. (...) Att förstå sig själv är att förstå sig själv och de andra i en gemensam värld". Gunnar Skirbekk argumenterar i linje med Apel och Habermas för ömsesidighet och dialogisk härskarfrihet som villkor för allt meningsfullt språkbruk. I det perspektivet måste bristande symmetri i insikt, utsikt och översikt ha ödesdigra verkningar för alla former av förståelse - alltså perspektiv. Vi kommer senare att se att poängen med horisontsammanmältning i princip också gäller analysen av mansmaterialet, men det får i praktiken olika konsekvenser. Bland annat beror detta på de olika erfarenheter jag fått i den enkönade och den tvåkönade intervjukontexten.

Det finns alltså enligt mitt sätt att se ett nära

sammanhang mellan metodiska och etiska sidor i misshandelsforskningen - liksom det naturligtvis gör i all forskning, även om de etiska sidorna sällan blir tematiserade, och när de blir det behandlas isolerat som "forskningsetik". För den som forskar om sexualiserat våld får det allvarliga konsekvenser om de etiska sidorna och sammanhanget mellan dem och metoderna blir negligerade. Den tradition Sigurd Skirbekk kritiserar mig utifrån fokuserar enligt min mening alltför snävt på det tekniska och formella i forskarens arbete. Självfallet slipper man många problem genom att operera med enkla kriterier för verifiering och kontroll. Forskning blir mer arbetskrävande och en metodisk och etisk utmaning, om man skall ta allvarligt på det mesta som händer före, under, efter och omkring forskningsprocessen i vid mening. Men det blir också - lyckligtvis - svårt att blunda för forskningsprocessens många komplicerade psykologiska och sociala kontexter. Jag menar att det speciellt är feministisk forskning som bidragit till att vidga perspektivet på vetenskaplig verksamhet genom att lägga vikt också vid de personliga och informella sidorna av forskarsocialiseringen och forskningsprocessen.⁷ Självförsöker jag, utifrån denna utvidgade förståelse av forskning, att lägga allt större vikt vid att redogöra så konkret som möjligt för en rad förhållanden omkring undersökningen samt presentera stora delar av materialet. På det sättet blir det möjligt för läsaren att värdera hållbarheten i vad jag lägger fram och eventuellt göra andra tolkningar. I det här fallet ligger alltså möjligheten till "verifiering" och "kontroll" i att gå in i helheten - inklusive "omkringliggande" förhållanden - i redogörelsen för material och metod. Den ligger inte i den misstänksamhetens logik som Sigurd Skirbekk tycks föredra - med experimentell kontroll och efterprövning av både forskare och informant. Och det bör den enligt min mening inte heller göra.

Vilken sorts kunskapsutveckling?

Vi finner ett nära samband mellan de metodiska och etiska sidorna och vilken sorts kunskap som skapas, något som i särskilt hög grad den feministiska forskningen bidragit till att synliggöra, inte minst genom sin blick för forskningsprocessens många sociala och psykologiska kontexter. För att fördjupa detta resonemang vill jag presentera mitt arbete med de misshandlande männen. I det sammanhanget

lägger jag större vikt vid det som skiljer sig från intervjuprocessen med kvinnorna än det som liknar den.

Hos de flesta av de misshandlade kvinnorna fanns det föga intresse för att jag skulle utvidga kontakten till att också gälla den man de levde eller hade levt samman med. Rädslan för represalier var stor och utan tvivel välgrundad. Efterhand kom emellertid var och en av dem till ett stadium där de inte hade något emot att jag tog kontakt med mannen, eller ännu starkare att de gärna såg att jag gjorde det. Men min principiella öppenhet för denna möjlighet dolde en skepsis i praktiken. Som forskare var även jag socialiserad till att se på kön som ett hinder i det här sammanhanget; det finns en tung forskningstradition som framhäver det problematiska i att intervjua personer av annat kön än forskaren själv. På områden som är känsliga och som förutsätts vara belastande för informanten antas problemet inte bli mindre. För egen del räknade jag dessutom med att männen skulle säga nej, eftersom jag så många gånger hade markerat mig offentligt som misshandlade kvinnors språkrör. Och hur skulle jag för det tredje orka möta den misshandlande mannen? I det fallet stack kontakten med männen raskt håll på mina egna fördomar. Männen ställde upp allesammans och ingen drog sig ur under kon-taktfasen eller senare. I jämförelse med kvinnorna gav männen genomgående uttryck för att de inte hade behov av så lång kontaktfas, i regel kortare än jag själv hade velat.

Den första provintervjun blev, trots grundligt förarbete, en stark upplevelse och fick direkta konsekvenser för den vidare kunskapsutvecklingen. Själva misshandeln höll vi i stort sett utanför samtalen i kontaktfasen, och som forskare var jag nervös för hur jag skulle reagera när den dramatiska verkligheten skulle lyftas fram på allvar. Och så reagerade jag tvärt emot alla förväntningar - situationen kändes överklig trots all kunskap från de misshandlade kvinnorna om vad misshandel var för något. Jag kände mig paralyserad - så förlamad och "överklig" att jag var nära att brista i skratt! Väl hemma lyssnade jag till bandinspelningen och kunde konstatera att situationen var absurd; jag förstod överhuvudtaget ingenting - hade uppenbarligen varken kunskap eller egen erfarenhet till att fatta, hålla kvar och följa upp vad den misshandlande mannen försökte förmedla. Efter ytterligare ett par provintervjuer kom läroprocessen att i fortsättningen koncentreras på att

läsa klassisk pornografisk litteratur och se filmer som en inkörsport till förståelsen av sammanhanget mellan våld och sexualitet, erotiska upplevelser av våld, eventuella religiösa dimensioner och tolkningar av sådana komplexa aspekter. För det var denna nya, okända värld jag kom i kontakt med vid de första provintervjuerna. Då jag senare återupptog intervjuarbetet visade sig den här läroprocessen bli särskilt betydelsefull; det blev möjligt att kommunicera och de intervjuade männen hade förmedlat viktiga upplevelser och tolkningar som uppenbarligen gällde fler än bara dem.

Männen uttryckte en önskan om att delta i projektet, men de motiverade den inte - som kvinnorna - med att de själva behövde hjälp. Nej, männen ville förmedla sin egen version och korrigera sin frus eller min tolkning. Min uttalande och klart negativa inställning till misshandel verkade paradoxalt nog inte som hinder, tvärtom. Männen visste var de hade mig, och de hade placerat mig som "feminist". Det sista blev särskilt viktigt efterhand som intervjuprocessen framskred. Intervjufasen består i grova drag av att informanten först talar spontant utifrån sina egna förutsättningar för att därefter styras genom bestämda teman och slutligen komma till en mer konfrontationspräglad fas, där vederbörande bland annat ställs inför det som verkar vara själv motsägelser. För varje fas blev det allt viktigare för de manliga informanterna att kontrollera situationen och forskaren. Misshandelsprocessen och intervjuprocessen möts i så måtto att kommunikationen med mig blev ett "projekt" där vissa drag var gemensamma med det som misshandelsprocessen efterhand kommer att gälla, nämligen att konstituera maskulinitet genom gradvis ökande kontroll av partnern. Jag gjorde efterhand den erfarenheten att situationen kunde bli farlig - våld och våldtäkt låg ibland ohyggligt nära - och jag lärde mig att formalisera intervjusituationen på ett för mig helt nytt sätt.

En bit in i intervjuprocessen blev jag med andra ord inte längre uppfattad som forskare som tillsammans med mannen skulle driva kunskapsprocessen framåt i en - i utgångsläget - så jämbördig relation som möjligt, där "positions-makt" (forskarens) och "köns-makt" (informantens - som man) antogs balansera varandra. Från att inledningsvis uppfattas som forskare blev jag gradvis mer sedd som och primärt definierad som (underordnad) kvinna (utan att nödvändigtvis hela tiden acceptera detta) med de konsekvenser det fick för

kunskapsutvecklingen. Även om det kändes obehagligt och stundom nästan livshotande, innebar denna vändning - till en traditionell över- och underordningsrelation i könsdimensionen - enligt min mening en stor vinst för den kunskap som blev skapad. Och idealen om horisontsammanmältning och härskarbefriad kommunikation kom onekligen i ett nytt ljus när de konkret kolliderade med en så bastant könsdimension i den här heterosociala kontexten. Samtidigt blev sammanhangen mellan metod, etik och kunskapsutveckling konkretiserade ur en annan synvinkel. "Omskolningen" av mig själv som forskare tog en ny och viktig vändning, och ytterligare kunskap om forskningsprocessens komplicerade väv kunde vinnas.

Tiden just efter en intervju med en misshandlande man är tyngst för mig. Jag känner så till den milda grad att också en forskare har en kropp som kan bli sjuk och ett huvud som känns som det skulle gå i bitar. Ansvar för att mannen lägger sitt liv på mina axlar blir tungt att bära. Jag känner att hans förtroende bakbinder mig, att jag som annars på många sätt har sprängt den traditionella forskarrollen sitter i klistret. Det känns omoraliskt att göra en anmälan av en förbrytelse som jag i en förtroendesituation har lyckats dra fram i ljuset. Men kan jag försvara att jag vet - utan att anmäla? Sviker jag kvinnan om jag inte anmäler? Sviker jag kvinnan när jag pratar artigt och belevat med den man som har drivit henne till gränsen mellan liv och död? Här kan man inte skilja forskningsetik från vardagslivsetik. Att gå in i den fortsatta analysprocessen - efter att ha upplevt hur mannen har mitt liv i både bokstavig och bildlig bemärkelse i sina händer, på samma sätt som han har den misshandlade kvinnans liv och öde i gott förvar - blir som att gå tillbaka in i en mörk tunnel. Männen sitter i nackmusklerna på mig och längre kan jag inte låta dem komma. Om det forskningsmässigt har varit ett hinder eller en fördel eller på vilket sätt det har påverkat den vidare analysen är svårt att säga. Mina känslomässiga reaktioner uttrycker den spänning mellan närhet och distans som kanske är en nödvändig del av fruktbar forskning. I varje fall är det klart att forskaren - även med kroppen, huvudet, händerna och hjärtat - blir den punkt där forskningsprocessens många sociala och psykologiska processer löper samman. Något som feministisk forskning har stor insikt om, i alla fall principiellt, men som vi kanske behöver utveckla en empirisk och kon-

kret och därmed mer nyanserad förståelse av.

Låt mig gå in på en konsekvens för analysarbetet av mina metodiska erfarenheter med de misshandlande männen. Det blev viktigt att ta fram en huvudmålsättning från den hermeneutiska forskningstraditionen, nämligen den att forskaren i en betydelse skall lyckas förstå materialet/texten/informanten "bättre" än vederbörande förstår sig själv. Här fanns det en klar skillnad mellan kvinnorna och männen jag intervjuade. Tillsammans med kvinnorna handlar det om att göra en delvis dold kunskap synlig. Men med männen blev det redan tidigt i intervjuprocessen klart att de inte var intresserade av någon gemensam kunskapsutveckling, utan de skulle upplysa mig om hur det var. Därmed blev det i den vidare analysen klart att jag fick lov att skilja mellan informantperspektiv och forskarperspektiv på ett för mig nytt sätt. Efterhand upptäckte jag att denna skillnad mellan källnivå och analysnivå både kunde vara synnerligen fruktbar och visa sig dölja mer än den klargjorde.

För att visa på vinsten med att tillämpa den elementära vetenskapsteoretiska skillnaden tar jag följande exempel.⁸ Bo Bergman, som bär ansvaret för Skandinavien's första avhandling om kvinnomisshandel, gör de misshandlade kvinnornas spontana svar på varför de blir misshandlade till sitt eget analytiska svar: Komplettduglig, provokativ, gnatig etc. som hon är, gör hon partners våld närmast oundvikligt. Om Bergman hade haft någon elementär kunskap om misshandel, skulle han ha vetat att sådana informantsvar inte går att använda till att förstå våldets orsaker utan snarare dess konsekvenser. Han skulle med andra ord ha insett att kvinnornas svar på en sådan fråga måste relateras till vilken fas av våldets normaliseringsprocess de lever i. Och vilken "fas" befinner sig forskaren själv i? Exemplet tydliggör att Bergman uppenbarligen skulle ha haft stor nytta av att skilja mellan informanternas röster och forskarens. Jämför detta med hur jag tidigare nämnde att Skirbekk tycks blanda ihop mitt forskarperspektiv med informanternas perspektiv.

Dialektisk relation

Vad kan då skillnaden dölja? Att få fram svar som kan bidra till förståelsen av våldets dynamik förutsätter en lång kunskapsprocess knuten till intervjuerna, och den vidare analysen av svaren kan bara ske på ett fruktbart sätt utifrån en ständigt levande kunskapsutveckling. Denna kunskapsprocess måste äga rum i en dialektisk

relation - här mellan forskaren och kvinnliga resp. manliga informanter liksom mellan forskaren och "texterna" - förutom en mängd andra sociala och litterära kontexter. Ett svars-material kan vara fruktbart och intressant att analysera vidare, men det kan också vara helt ointressant. Det avgörande är hur jag som forskare har gått tillväga för att skapa ett intressant material. I mitt fall skedde det i nära kommunikation med huvudinformaterna av bägge könen, med informanter i andra sociala relationer och genom grundligt förberedelsearbete i form av bl.a. litteraturstudier. Det sätt forskaren skaffar fram - ja, skapar - sina texter eller källor, är med andra ord en viktig del av forskningsmetoden och i sig själv ett viktigt led, som en första fas, i analysarbetet. I det perspektivet, med tyngdpunkt på det dialektiska - den metodiska interaktionen - både i utvecklingen av materialet och det följande arbetet, blir det mindre relevant att operera med en skarp gräns mellan källmaterial och analys. Som bekant talar inte texten av sig själv, den måste alltid fås att tala, alltså tolkas. Detta gäller, ser jag allt tydligare, både i den del av analysprocessen där forskaren skapar materialet tillsammans med informanterna, och i den efterföljande analysen där forskaren tolkar, bearbetar och kommunicerar med den skapade texten.

Framstår den ämnesmässiga oenigheten mellan Skirbekk och mig efter denna metodiska genomgång i ett nytt ljus? Kan den betraktas som ett av många uttryck för kampen mellan feministisk forskning och mainstreamforskning? Om jag lägger tyngdpunkten på hur jag har försökt utveckla en dialogisk-interaktiv metodisk ansats, utvidga perspektivet på vetenskaplig verksamhet och utöka forskningsprocessen till att också omfatta vardagens etik, könskontexter osv, tror jag att svaret är 'ja'. Här betraktar jag mig som en av flera feministiska forskare ute i samma ärende. Genomgången har särskilt synliggjort de många olika sociala kontexter som hela tiden spelar med i och bakas in i forskningsprocessen. Inte minst drog arbetet med männen fram forskningsprocessens intrikata könskontext. För min del blev jag mer eller mindre tvungen att ta vissa heterosociala könskontexter på blodigt allvar.

Med andra ord har jag redan länge varit inne på att förstå Skirbekk-debatten också i ett tredje perspektiv. Om vi inte kan undvika att vardagens sociala och däribland psykologiska och könsbetingade konflikter flätas in i all vetenskaplig verksamhet, bör också den vetenskap-

liga oenigheten mellan Skirbekk och mig kunna förstås i det ljuset.

Forskaren inte någon objektiv observatör

En forskare måste alltid belysa vissa sidor av ett fenomen på bekostnad av andra sidor. Det finns klara, men ofta outtalade, normer för vad man skall fästa vikt vid och vad man skall bortse från när man håller på med forskning. Man refererar till detta som skillnaden mellan relevant och irrelevant, giltig och ogiltig (jfr rimlig och orimlig) osv. Detta är i sig själv en viktig markör av kompetens och inkompetens inom vetenskapssamhället och i socialiseringen av blivande forskare. För att inte bli utanför i forskarsamhället är det viktigt att man effektivt och självklart inser skillnaderna och inter-naliserar dem. I forskarsocialiseringen inom de flesta discipliner, och kanske mer utpräglat inom humaniora, brukar man sällan se det vetenskapliga samtalsfältet som ett komplext socialt interaktionsfält av stor betydelse i forskningsprocessen. Följaktligen blir det irrelevant att reflektera metodiskt över denna interaktion, än mindre att argumentera för den metodiska vinsten i att utnyttja och utveckla den. Däremot anses det vara vetenskapligt relevant att göra metodiska och analytiska poänger av ytliga faktorer som antalet intervjuer, tidslängd per intervju, huruvida frågorna följer i bestämd ordning, hur informationen fästs på papper osv.

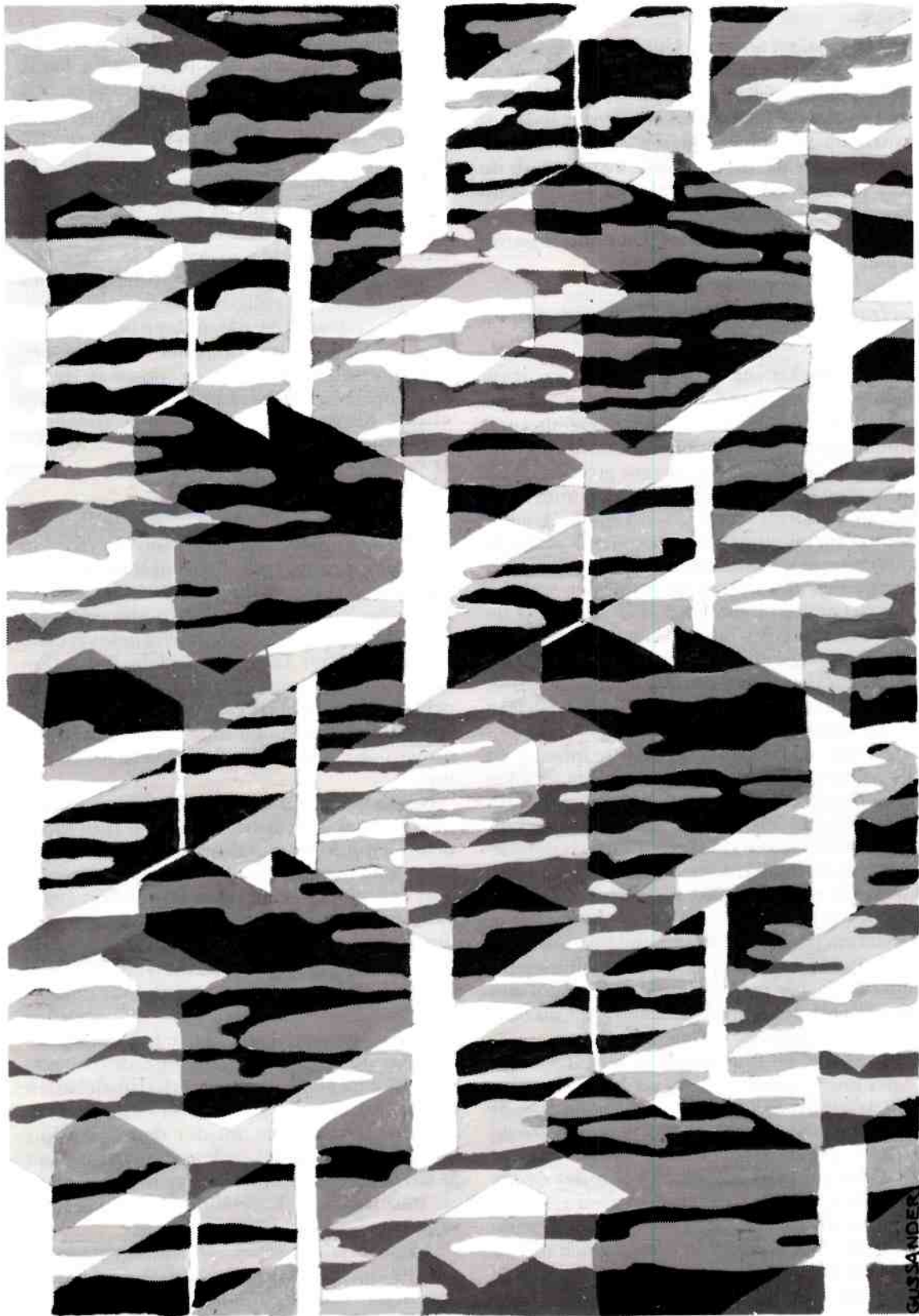
Om man bortser från att förhållandet mellan subjekt och objekt är som en sorts osmos, går man enligt min mening miste om den kunskapsutveckling som finns i interaktionen mellan forskare och utforskad, och som ger båda parter insikt. När man isolerar frågor och svar från de(n) sociala kontext(er) där de ingår, glappar också kontakten med en viktig metodisk och teoretisk medvetenhet om respektive kontexts avgörande betydelse för tolkningen av svars-''data''. I de kontexter vi oreflekterat bortser ifrån, kan det ligga avgörande nycklar till både metodisk och innehållsmässig förståelse. För att inse poängen med detta räcker det inte att - som man t.ex. gjort med min misshandelsforskning - framhäva det kvalitativa framför det kvantitativa. Inriktade mot kvalitativa resp. kvantitativa förållanden kan lika gärna vanliga sociologiska intervju-scheman vara. En mer avgörande poäng är begrepps-sammanhanget mellan etiska och metodiska sidor i forskningen, och därmed intervjukontexten som socialt interaktionsfält. Därför är det fel att hålla isär

metodik och etik. Forskaren kan inte ställa sig utanför en bestämd verklighet och definiera sig som observatör. Forskaren är automatiskt deltagare i den verklighet som skall utforskas.⁹ Och väl att märka är detta förhållande inte först och främst att betrakta som felkälla utan tvärtom som en källa till insikt som inte går att få fram på annat sätt. Att acceptera det här sammanhanget mellan etiska och metodiska sidor får på så sätt konsekvenser för vilken typ av kunskap som utvecklas.

När man en gång har insett att det försiggår ett viktigt samspel mellan subjekt och ''objekt'', kan man ta konsekvenserna av det och göra sig medveten om så många sidor och led som möjligt i den här processen. De ideologiska fördomarna mot att göra så visar sig ju för det mesta ligga i just de inlärdas sovringsreglerna för vad som inte har med ''saken'' att göra och kommer fram via illusioner om att forskaren är någon som ''inte tar parti'', inte engagerar sig i forsknings-''objektet'', inte skall påverka det fenomen som studeras osv. Skirbekk är rädd att jag som forskarsubjekt skall kunna påverka den som får frågorna. Men det är självklart att jag gör det - naturligtvis påverkar jag situationen med hela min subjektiva personlighet! Etiskt sett är det ju just det jag vill. Och metodiskt sett försöker jag vara medveten om så många sidor som möjligt i det här samspelet. Jag finner det både trångsynt och naivt att se en impuls till förändring uteslutande som ''möjlig felkälla'' (bara hos feministiska forskare?). Om vi redan i början ger hela det här samspelet negativa förtecken i fråga om metod, avhänder vi oss - som Skirbekk - möjligheten att utveckla ett nyanserat och detaljerat språk som kan fånga de olika sidorna i denna viktiga del av forskningsprocessen. Med de forskningsnormer vi därmed samtycker till, reducerar vi också möjligheten att utveckla adekvata handlingsstrategier för att motverka och förebygga sexuellt våld.

I Norge har vi idag med NAVs (Norges allmenvitenskaplige forskningsråds) forskningsprogram ''Kvinnomisshandel'' (1986-1991) och ''Sexualiserat våld'' (1992-) äntligen kunnat etablera en systematisk och organiserad forskningsverksamhet på det här området. Förhoppningsvis kommer den kunskap som är under utveckling att kunna utlösa fruktbara handlingsstrategier. Det är bl.a. avhängigt av om forskarna själva lägger ett handlingsperspektiv på sin forskning eller om de låter sig styras av idealet om att inte påverka eller förändra, vilket åter förutsätter att forsknings-''objektet'' är gi-

Agneta Gussander: Abstraktion

vet i ett bestämt tillstånd. Utifrån det perspektiv jag har skisserat är det mer fruktbart att se på förhållandet mellan kunskap och förändring som en dialektisk växelverkan. Kanske är det ett kriterium på "objektiviteten" i misshandelsforskningen att misshandlade kvinnor och de som arbetar vid kvinnojourerna nickar igenkännande åt våra analyser och därmed stärks i arbetet med att vidareutveckla handlingsstrategier utifrån sina erfarenheter.

Ingen klar boskillnad mellan vardagsliv och vetenskap

När jag forskar om misshandel tar jag också ställning till misshandel. Jag gör inte någon klar boskillnad mellan vetenskaplig verksamhet och annan mänsklig verksamhet. Behöver jag luta mig mot auktoriteter är det lätt att hänvisa till språkfilosofier och pragmatiker, som understryker att ett formaliserat vetenskapspråk alltid hämtar sin mening från vardagens produktion av mening liksom att förvärvet av kommunikativ kompetens alltid förutsätter normer som inhämtats genom interaktion. För att kunna utforska en våldsverklighet måste forskaren gå in i ett förpliktigande samspel. Forskaren deltar i detta utifrån normer som är hämtade även från hennes eller hans eget vardagsliv, inte bara från "rena" vetenskapliga regler.

Överfört till de misshandlande männen kom detta till uttryck i att de under samtalen försökte omdefiniera mig från forskare till (underordnad) kvinna, och det gemensamma, jämbördiga kunskapssökande vi inledningsvis definierade som vår målsättning blev gradvis transformerat till ett hierarkiskt förhållande. Det var mannen som satt inne med kunskapen och inte forskaren. Jag blev omdefinierad till underordnad kvinna som löpte risken att bli "tabuiserad" som kvinna, när mannen ansåg att jag bröt mot reglerna för den kvinnlighet han med sitt tolkningsföretår hade definierat.¹⁰

Det här är en illustration av att forskningsregler inte kan isoleras från vardagens normer (här könsnormer) och att det absolut inte är forskaren ensam som ställer upp dem. Vare sig man accepterar det eller inte är det alltid starka band mellan forskarsamhället och det övriga samhället, och de banden går också rakt igenom forskaren. Men sina krav på upprepade intervjuer och kontroll av forskare och utforskad, avslöjar Skirbekk att han knappast själv är medveten om de här banden och att hans vetenskapsideologi är ensidigt präglad av nor-

men om distans. Bristen på närhet är i det sammanhanget inte någon personlig karaktärssvaghet eller manlig egenskap utan en brist som leder till dålig forskning och samtidigt ett exempel på patriarkaliska värden. Normerna för intersubjektivitet kan inte uppställas "på avstånd" av forskaren ensam vid sitt skrivbord eller i sin forskarmiljö. De måste testas konkret mot normerna hos de kvinnor - och män - som lever i den våldsvärld som skall undersökas. Den vetenskapliga insikten ingår därmed i en dynamisk process, i ett -enligt min mening- dialogiskt strukturerat samspel, där insikten gradvis växer fram, förvandlas och tydliggörs. Verifikationen och intersubjektiviteten tillgodoses av denna komplicerade växelverkan, där metodiska och etiska normer är tätt sammanflätade i interaktionsmönster. Så vardaglig - och så svår - är våldsforskning. Som all forskning.

Könsattityder även i forskningen

Jag har försökt att argumentera för att forskningsprocessens sociala kontexter skall tas på allvar och utnyttjas kunskapsmässigt, och jag har tolkat Skirbekk som att han inte erkänner att forskningsprocessens komplicerade väv hämtar inslag även från det sociala livet. Den ämnesmässiga oenigheten mellan Skirbekk och mig går att förstå i det perspektivet, förutom i de två andra perspektiven - olika ämnesstraditioner och etablerad forskning versus icke etablerad.

Hittills har jag förutsatt att det gäller en akademisk träta; frågan är bara hur man skall förstå den. Men gäller det verkligen "bara" det? Jag vill avsluta med att anlägga det tredje perspektivet och ställa frågan - inte huruvida vi är för eller emot att erkänna, problematisera och utnyttja forskningsprocessens sociala aspekter inom och utom Akademia, utan på vilket sätt sådana aspekter också har präglat vår debatt - hur inbakade sociala och könsmässiga "utanförlliggande" kontexter är i vår egen polemik. Kanske redogörelsen för följande händelse kan bidra till att illustrera att tidskriftsdebatten inte bara skall ses som uttryck för en ämnesmässig oenighet. Kanske antyder den också hur intrikat forskningens könskontext kan vara. Det är således mer än retorik när jag lydigt påpekar att den följande framställningen är speciellt subjektivt färgad.

I fråga om könsnormer bär naturligtvis forskaren (liksom informanten) med sig en rad uppfattningar som han eller hon är primär-socialiserad in i sedan bardomen. Därtill kom-

mer den sekundärsocialisering vi genomgår när vi växer in i forskarsamhällets dominerande normer. Vid sidan av den direkta vetenskapliga verksamheten är forskaren också deltagare i en rad språkliga och normativa handlingskontexter i (och utanför) forskarsamhällets sociala liv. Troligen skapas och vidmakthålles könsattityder väl så effektivt i sådana informella verksamheter som i den direkta, metodiska reflektionen över forskningen i trängre mening. De mest djupgående normerna lär man sig gärna indirekt och implicit. I det perspektivet löper den som bortser från den vidare forskningskontexten större risk att ta med sig sin ideologiska förförståelse in i forskningsprocessen (och i diskussioner om dess resultat) än den som explicit försöker att ta medveten ställning till dessa förmodat irrelevanta kontexter.

Jag disputerade hösten 1985 vid Universitetet i Bergen. Aret därpå deltog jag i en rättsprocess i samma stad. Jag hade anmält den inflytelserika kristna tidningen "Dagen" för ärekränkning. Våren 1984 hade tidningen i fjorton dagars tid och med rena krigsrubrikerna förklarat att jag var ett hot mot forskningens rykte i Norge. Grunden till tidningens dagliga uppföljningskommentarer var en intervju med Sigurd Skirbekk, där han använde detta uttryck och talade om mig som oseriös forskare, ideologiskt-feministiskt snedvriden som jag var. Skirbekk dementerade senare tidningens återgivning av vad han hade sagt. Icke desto mindre fortsatte tidningens ihärdige redaktör, Arther Berg, sitt korståg.¹ Och till yttermera visso ställde Skirbekk upp som vittne på tidningens sida under rättegången tillsammans med en professor i missionsvetenskap och en annan tidningsredaktör, Kjartan Rödland.

Professorn i fråga ansåg att jag nog var en duktig journalist, men någon forskare var jag definitivt inte. Redaktör Rödland hävdade däremot att jag var en ytterligt dålig journalist; sådana partiska intervjuer som mina skulle han aldrig i livet ha tryckt. Skirbekk argumenterade å sin sida för att jag var en inhabil och oseriös forskare, bland annat för att jag var så ideologiskt-feministiskt snedvriden, alltså det han två år tidigare dementerade att han sagt. Förutom att svara på ett flertal frågor gavs Skirbekk möjligheten att vittna i en form som närmade sig rena föreläsningen. Detta vittnesmål är identiskt med den artikel som något senare trycktes i Kirke og kultur.

Men det hände mer under rättegången. Min

advokat hade varit med på min disputation, där jag försvarade avhandlingen "*På tvers. Trekk fra avvikets historie som infallsvinkel til en metode- og teoridebatt*". Avhandlingen har ingenting med misshandelsforskning att göra. Vid disputationsfesten, fram på småtimmarna, berättade en av de sakkunniga en underlig historia för henne. Mitt under bedömningsprocessen hade han personligen fått motta ett manuskript från Skirbekk med ett muntligt råd om att inte godkänna avhandlingen. Även detta manuskript är identiskt med artikeln i Kirke og kultur.

Denna otraditionella procedur tog min advokat upp med Skirbekk under rättegången. På en generell fråga om vad han tyckte om ett dylikt handlingssätt och om han själv hade deltagit i något liknande, svarade Skirbekk nekande; det var en förkastlig metod som han tog skarpt avstånd från och naturligtvis inte själv ägnat sig åt. Efter lite konkret minnesuppriskning medgav han emellertid att det hade förekommit. Han kunde också berätta att den artikel han lämnat till den sakkunnige 1985, och som han också använde i sitt vittnesmål, egentligen var en beställning från norska Kyrkorådet, som ville ha en genomgång och utvärdering av min misshandelsforskning. Artikeln trycktes så i Kirke og kultur, insänd för publicering av Skirbekk själv.

Det säger sig själv att denna - för mig synnerligen obehagliga - sociala kontext spelar med när jag diskuterar med Skirbekk. Jag antar att det också finns en ganska komplicerad kontext bakom Skirbekks aktiva agerande. Det enda sätt jag kan tolka hans verksamhet på är att han ser en feministisk symbol när han ser mig. Sådana symboler är för vissa människor rena skräckvisionen. Som den feministiska (post)-feministteologen Mary Daly tidigt förutsåg, skall Antikrist komma i en feminists skepnad. De komplexa kontexter jag antar är sammanvävda i Skirbekks syn vet jag på individplanet mycket lite om. I ett könskulturellt perspektiv vet jag desto mer. Om striden mellan Skirbekk och mig inte bara är ett exempel på en debatt i en sakfråga, vad är den då uttryck för? Ett könskrig? Ett uttryck för att (även) vetenskaplig verksamhet är en genomgripande social verksamhet, med kön som "relevant", "rimlig" och "giltig" kontext?

Så undrar kanske läsarna vad vittnena på min sida hävdade vid rättegången, som höll på en vecka och täcktes av medie-Norge med kommentarer av typen "i dag bar hon en brudklänningsliknande dräkt", "hon visade att hon

var kvinna trots allt" (hon fällde nämligen en tår under förhöret). Även jag hade självklart allierat mig mansstarkt; de verkliga statusbärarna vittnade på min sida. Rektorn vid universitetet i Oslo, min teologiprofessor och betygssättare Inge Lønning, hävdade att jag var den duktigaste student han någonsin hade bedömt (tänk om jag varit en medelmått!), och att min forskning var balanserad, opartisk och på alla sätt motsvarade kraven på seriös och objektiv forskning. Direktören vid universitetet i Bergen, Magne Lerheim, försäkrade att min forskningsinformation uppfyllde alla kriterier på god förmedling i folkupplysningens anda, och att jag för övrigt var en anständig människa och en engagerad universitetspolitiker, som han mot alla odds hade kommit att sätta värde på. Och sociologen - för en sociolog behövde ju även jag - försvarade till det yttersta min forskning som etablerad mainstreamsociologi!

Rättegångens resultat? Juridiskt vann jag inte; rätten hävdade att jag varit alltför framgångsrik - en riktig kvinna i karriären - för att kunna åberopa att tidningsskriverierna skadat mitt rykte som forskare. Moraliskt vann jag däremot; ingen av mina informanter drog sig ur samarbetet efteråt. Det positiva vitsord som de statustyngda akademiska männen gav mig, vågde i det här sammanhanget tungt. Och till sist att rätten valde att uppträda som en sakkunnig-kommitté. Dessa hedersmän drog nämligen slutsatsen att Lundgren var en seriös och habil forskare "trots sin feministiska orientering"!

Översättning: Eva Aniansson

Noter

1. Lundgren (red.) 1984.
2. Dessa teman diskuteras betydligt mer ingående i Lundgren 1992, del IV.
3. Se t.ex. Kittang 1979:55.
4. Om forskaren generaliserar eller försöker säga något "allmänt" på basis av kommunikationen mellan forskaren och ett strategiskt urval av informanter, sker det just på grundval av den "djupborrning" vi kan göra inom textligheten av varje individuellt liv och enskilda historia, som vi studerat i detalj och där detaljer och helhet minutöst relaterats till varandra i all sin nyansrikedom. Vi generaliserar alltså utifrån annat än de stora mängderna. Så vitt jag vet har aldrig Freud blivit angripen av mainstream-forskningen för det ringa antal patienter som var upphovet till hans "allmänna" köns- och sexualitetsteorier. Men humanistiska och kvalitativt orienterade feministiska forskare blir det för jämnan.
5. G. Skirbekk 1978:4.
6. Ibid:280:ff. I diskussionen tar jag inte ställning till de transcendentalfilosofiska problemställningar denna diskussion bäddar för.
7. För fördjupning, se del IV, kapitel 2 i Lundgren 1992.
8. Avhandlingens titel är "Battered wives. Why are they

beaten and why do they stay?". Stockholm 1987.

9. Även om det efter positivism-debatten är få som på vetenskapsteoretisk grund tar till orda för det utbredda idealet med vattentäta skott mellan forskning och politik, mellan forskar-subjekt och forsknings-"objekt" eller mellan att observera och att förändra, betyder inte det att idealet har slutat fungera som faktisk vetenskapsideologi. "He is dead, but he won't lie down". Det kan vara värt att påminna om att det var den norske filosofen Hans Skjervheim som på allvarsatte igång den här debatten med sin klassiska bok "Deltagare och åskådare" (1957). Nu har debatten efterhand blivit rätt komplicerad. Men redan den enkla poängen hos Skjervheim och andra positivism-kritiker - att forskaren automatiskt är deltagare - får avgörande konsekvenser för all misshandelsforskning och forskning där kön ingår som viktig dimension.

10. En analys av den könskonstituering som ägde rum i den tvåkönade intervjuprocessen finns i Lundgren 1992, del IV, kapitel 5.

11. Ett sätt att begreppsfästa denna skillnad är att säga att Skirbekk och jag har internalistisk respektive externalistisk vetenskapssyn eller kognitiv resp. social vetenskapsförståelse. I det perspektivet flyter diskussionerna i avsnitt II och III ihop. Jag fäster uppmärksamheten på det för att peka på hur de tre strukturerande frågeställningarna naturligtvis är retoriska knep, som flyter in i varandra beroende av vilka perspektiv vi analyserar utifrån.

12. Då jag flyttade till Sverige 1989 sände redaktören offentligt med mig en önskan om att jag skulle använda min begåvning på ett mer konstruktivt sätt i Sverige, och uppmanade mig att lära av Solveigs kvinnlighet - hon från "Peer Gynt" som "väntade båd' vinter och vår"... på Peer. År 1990, då min bok om misshandlare kom ut i Norge, fällde samme redaktör uttrycket att jag var ett hot mot själva mänskligheten.

Summary

Do method and ethics have anything to do with each other? Does the relationship between the two have consequences for the kind of development of knowledge we pursue, or want to pursue? Yes, is the answer that Eva Lundgren gives in her method-theoretical article. The relationship becomes most obvious when the hidden-gender-is revealed in both the "object" (the material) and the "subject" (the researcher) levels.

Lundgren's reflexions stem from many years of research on sexualized violence; her work has instigated a scholarly feud with the norwegian sociologist, Sigurd Skirbekk. Lundgren uses this debate as the common theme throughout her article and poses the structuring questions: Does the choosing of what direction research will take, deal with different subject traditions that collide and are unable to communicate? Or can the choosing of different paths be about the struggle between established mainstream research and non-established feminist research, over scholarliness. Or are the different choices results of the fact that our scholarly endeavours are integrated parts of social life and its gender contexts?

Lundgren answers yes to all of these questions, but chooses the latter as the most interesting subject for further study. She shows, among other things, how social and gender dependent external contexts are woven into the controversy between Skirbekk and herself.

In general, the article is a discussion about the research process' complicated weave, which constantly ties together scholarly and social contexts.

Translation: Charlott Nyman